

Barbara Jurša

Ivo Svetina: *Kentaver, maline in ... alkohol.*

Ljubljana: Književno društvo Hiša poezije (Knjižna zbirka Poetikonove lire.), 2011.

Ivo Svetina, ki ga lahko uvrstimo med plodnejše slovenske pesnike, se v svoji zadnji knjigi *Kentaver, maline in ... alkohol* vrača k pesmi v prozi, pesniški obliki, ki jo je v slovenski literaturi pomagal uveljaviti. Zbirka ni kakšna posebna novost v avtorjevem opusu. Tematsko precej raznorodne pesmi, ki niso zbrane v tematske sklope, povezuje enovit lirski glas, ki ga odlikujejo jasno začrtani nazori in želje.

Kar govorca še posebno močno opredeljuje, je njegova vera v suverenost lastnega pesniškega početja, pri katerem ga vodi romantično razumevanje pesniškega poklica: pesnik je slepi videc, ki s svojim "brezdanjim" pogledom izstopa iz množice, starosta, ki deluje kot svetilnik družbe, kralj, katerega nevidni škrlat je gospostvo duha. Takšno nenehno prisotno mitizirano figuro pesnika, ki rahlo moteče zastira vse druge podobe, skozi zbirko srečujemo pravzaprav v veliko oblikah: pesnik je "edini prebujeni", "odposlanec starega Boga", "pastir, deček na tratih Kitajrona", "večno deško srce", "otrok nedolžnosti" ... Njegovo poslanstvo je profetsko oznanjanje raja oziroma "Poldneva", medtem ko malce mrko meri apokaliptičen svet, ki ga obdaja. Kot "gospodar" slovenskega jezika, ki mu je kot nekakšno bistvo pripisan duh slovenstva, se čuti poklicanega pokončno in dostojanstveno bdeti nad duhovnim izročilom prednikov. Z idealističnim patosom se loteva večnega "vprašanja: zakaj?", ki stoji na začetku tako filozofije kot poezije. Zagledan v metafizična iskanja ostaja napol slep za tukaj in zdaj ter prikazuje vsakdan kot nekaj banalnega.

Lirski subjekt se pojavlja tudi v vlogi trubadurja, častilca dame, ki nastaja predvsem iz snovi njegovih sanj in ima številne obraze, vse povezane s čutno zapeljivostjo eksotičnih dišavnic in tkanin. Značilna je govorčeva vera v esencialistično ženstvenost – "sladkost ženskega bitja", asociiranega z rožami in živalmi. Ženske so pravzaprav sploščene v arhetipski

podobi device ljubimke (“ženske otroka”) in matere (“kraja, kjer sem se rodil”). Ženska, ki je ugledana kot izvor vsega, ostaja objekt govorcevega hrepenenja po vrnitvi v maternico-grob. Na sebi pa ima nekaj pošastnega (recimo v pesmi *Aždaja*) – ne nazadnje jo v zbirki prepoznamo tudi kot levinjo, ki pomeni smrtno grožnjo lastnemu mladiču. Vse to kaže seveda Svetinovo nereflektirano vpetost v patriarhalne vzorce, ki jih samo obnavlja. Lirski subjekt ob tem celo spregovori o “zgodovini ženskega bitja od Eve dalje” in mimogrede ugotavlja, da so bile ženske “izgnane zaradi moške pohote”. Iz sfere kulture jih, kot sfero narave, izključuje tudi sam, med drugim ko izrecno vzpostavlja patriarhalno, moško nasledstveno linijo pesnikov (govori namreč o “pesnikih, njihovih očetih in sinovih”).

V zbirki, na naslovnici katere je fotografija psa, najdejo svoje mesto tudi nečloveške živali. Poudariti je treba, da se pojavljajo trdno ujete v mrežo specifičnih človeških kulturnih pomenov, pogosto simbolizirane in alegorizirane. Ptice so denimo, v skladu z utečeno literarno tradicijo, uporabljene v povezavi z ljubezensko in pesniško tematiko. Pozornost govorca tako ne velja dejanskim pticam samim, temveč motiv ptice rabi zgolj za označitev pesnika, ki se zaradi nesrečne ljubezni zapija. Glede na to, da so v zbirki navzoči tudi portreti mitoloških bitij, kakršen je kentaver, ne preseneča, da se upodabljanje živali zadržuje v bližini mitologije. Pesem, posvečena konjem, je denimo naslovljena *Pegaz*. Četudi spregovori o množici konj, ki so v zgodovini človeških vojskovanj postali neopazne vojne žrtve, umik v mit poskrbi za to, da se stvarnost ne zdi tako problematična.

Resda lahko začutimo tudi govorcevo željo sočutno spregovoriti o naših nečloveških sobitjih, denimo v pesmi o trpljenju komaj skotenega slonjega mladiča, ki zaradi suše počasi umira. Po drugi strani pa – če se uspe izogniti mitologiziranju – upodablja življenje živali senzacionalno, podobno kot večina dokumentarcev o divjih živalih. Ti oblikujejo življenje živali, ki naj bi bile slepo vpete v “neusmiljen boj za preživetje”, v človeško dramo, ki opazovalce drži v napetosti. Četudi se lirski subjekt na načelni ravni izreka proti mišljenju, da je človek “krona stvarstva”, takšnega videnja ne udejanja v praksi: živali namreč opisuje preveč samozavestno, z razdalje nekoga, ki ima o njih gotovo vednost. Tako nastopa kot razumski gledalec, ki je zmožen evidentirati in razlagati dogajanje ter o njem soditi. Živali predstavlja kot pripadajoče svetu krute in grde telesnosti, krogu klanja in konzumiranja, ki ga človeški um (vsaj v dejanju pesništva) presega. Zgovorno je, da ose demonizira – karakterizirane so kot vsiljive in nevarne, v nasprotju s čebelami, ki so, vsaj po mnenju človeka, “pridne delavke”. Tudi v *Zajcu*, verjetno najboljšem besedilu zbirke, ki uspe o vojnih zločinih v

Srebrenici spregovoriti nevsiljivo, doživeto in pretresljivo, se beli zajec ne pojavi samostojno in avtonomno, temveč kot simbol nedolžnosti človeške žrtve, dvanajstletnega dečka.

Zbirka tudi trpko in nostalgичno meri minevanje ter za družinskimi fotografijami, razglednicami mest in portreti stavb odkriva spomine na govorčevu otroštvo in na že odmaknjene ali docela nepoznane osebe. Pri tem naletimo na osebna razdruževanja, ki jih povzročča vojna, na mednarodna razmerja moči ter z njimi povezane travme evropskih in bližnjevzhodnih narodov. Moderno dobo so pač odprla koncentracijska taborišča, ki "so že oznanjala novo arhitekturo, preprosto, funkcionalno". V takšnem svetu se človeška nežnost pojavlja skoraj kot čudež – angelska perut, ki je edina protiutež zgodovini.

Zdi se, da oblika pesmi v prozi, ki se je porodila z Baudelairom in sodobnimi velemesti, ustreza predvsem mozaičnemu razpostavljanju in prepletanju raznolikih časov, krajev in referenčnih kontekstov, ki jih nosijo človeške množice – bežnim uzrtjem in kritični kontemplaciji modernega sveta, za kar si Svetinova zbirka vsekakor prizadeva. Pri tem meša dvoje izrazov – pogojno rečeno preprostega, pripovednega ter alkimijo svobodne kombinatorike besed. Zdi se, da delujejo te pesmi v prozi notranje razklano predvsem zato, ker poskušajo hrepenenje po starožitnem svetu izreči na nekako prisiljeno moderen način. Svetina se vztrajno oprijema arhaično obrnjenega vrstnega reda besed, ki je pesmi v prozi tuj, njegovo zbirko pa preganja tudi izpraznjen jezik transcendence. Četudi se k rose-nju simfonij in zvezdam mešata urin in sperma, bralec ostaja začuden in v dvomih – s stališča govorca, ki verjame v "Stvarstvo!" in "Naravo", vse to pač ne more obstati na isti ravni. Med konkretnimi podobami se znajde preveč abstraktnega šuma kvazifilozofskega diskurza in izumetničene "razprave o duši". Pesnik je, prav nič sramežljivo, še vedno na lovu za "pravo besedo", ki bi žarela resnico. Žal pa se ob ideji "Besede" vse mimobežne oblike sveta zazdijo nekam sprane in nezanimive. Najbolj uspela besedila v zbirki so tista, ki vendarle uspejo preseči ločnico med nizkim in visokim, izstopiti iz ozkega sveta mita ter se jasno spogledati s konkretnim. To se zgodi, ko postaja subjektovo ime "nepomembno" – ko uspe svojo ostro vizijo sebe in sveta nekoliko umakniti zamolkom ter se prepustiti negotovosti.

Glavne hibe te pesniške zbirke izhajajo verjetno iz Svetinovega prizadevanja, da poezija ne bi bila "samo poezija" in ne bi obveljala za kaj manj od filozofije, kar sovпада z njegovim klanjanjem zahodni filozofski tradiciji, kot izhaja iz grške antike. Zgovorno je denimo njegovo ločevanje med "sentimentom" in "raciem", pri čemer se lirski govorec, ki naj bi se "učil

pri najostrejših umih evropskega racionalizma”, brez pomisleka postavi za racio. Po njegovem prepričanju smo se znašli v dobi spanja, dobi, v kateri je misel opešala, edina preostala “Zvestoba” v svetu prividov in slepil pa ostaja poezija. Hkrati pa je tudi ta nemočna pred smrtjo, s katero se bojuje – priklicevanje “malin” in “kentavrov” se tako prepozna kot blodnjo.

Zbirki kot celoti lahko očitamo predvsem baročno preobloženost ter zagonetnost stavkov in verzov, ki niso dovolj zgoščeni in tudi ne jasni. Zdi se, da je “proza” pesniške oblike pesmi v prozi predvsem izgovor za neprečiščenost, razvlečenost in neselektivnost besedil. *Kentaver, maline in ... alkohol* so kakovostno neuravnotežena zbirka, v kateri manjka dobrih pesmi. Zdi se, da bomo morali vrhove Svetinovega ustvarjanja iskati kje drugje.